

„ Cel mai greu a fost că, in plină viață, la 22, 24, 25 de ani, am petrecut acolo. Asta a fost cel mai greu!”

IOSIF SCHÄFER, născut în 23 august 1929 în Beșenova Nouă (Dudeștii Noi). Deportat din **Beșenova Nouă** (Dudeștii Noi) jud. Timiș în **Movila Gâldăului (Petrou Nou)** cu mama, **Schäfer Ecaterina** (născută în 1911), cu sora și cu bunicii (părinții mamei și părinții tatălui). Înregistrat în 18 august 1993, **Dudeștii Noi** de **Smaranda Vultur** (vezi Istorie traită – Istorie povestită. Deportarea în Bărăgan 1951 – 1956 , Amarcord , Timișoara 1997)

Viața mea a început aici, în Dudești. Născut în 1929, în 23 august, a fost o zi mare cândva. Și pe urmă a urmat școala primară tot în Dudești. M-am dus la Timișoara, la Banatia, liceu Banatia, liceu comercial. Am făcut 4 ani... Între timp, când s-a terminat războiu în '45, taică-meu a fost în armata română, a fost în Crimeea, la Sevastopol, părțile alea, ale Caucazului aproape și eram cu mama și cu sora singur acasă. Cât mai aveam pământ - am avut 66 de iugăre de pământ - cât de tânăr eram, trebuia să lucrez foarte mult.

Și atunci, într-o zi, dimineața cam pe la ora 3 a bătut la fereastră. Cine e? Am deschis. A fost armata și miliția. Și a spus să vă pregătiți că-n timp de 3 ore... puteți lua ce doriți, dar în timp de 2 sau 3 ore să fiți gata pregătiți că veți pleca din sat. Unde? Nu ne-au spus.

Dar vreau să vă mai spun că taică-meu a fost venit, după ce s-a terminat războiu, a fost venit de-acolo și-a stat acasă pînă în '45. În '45, în ianuarie, a fost tot așa ridicat, și dus în Rusia. Numai el, că mama era chiar cu un an mai bătrînă decît s-a ridicat. Eu eram cu un an mai tânăr. Fiindcă aștia, care au fost cu un an mai bătrîni decît mine, au fost ridicați. Care au fost născuți pînă în 1928 au fost ridicați*¹. Tata acolo a murit în '46. Și unchiu-meu tot la fel, acolo a murit, în Rusia.

Și-atuncea, pe noi, cum v-am spus, ne-a ridicat și ne-a dus în Bărăgan.

Cînd au venit ei și au intrat în cameră, în față aveam niște oameni macedoneni care au fost aicea coloniști. Dincolo, în casa aia mică, acolo stăteau părinții lu tata și părinții lu mama. Părinții lu mama au fost dați afară din casă fiindcă a preluat-o colectivă. Și-atuncea au fost aicea. Bunicu-meu cînd deschidea oblonu ca să vadă ce se petrece aicea, ziceau că trage dacă nu

¹ * Cf. , infra, și mărturia Elisabetei Roth din Tomnatic.

închide oblonu.

(*Ei au plecat cu dumneavoastră?*)

Nu, au rămas aicea. Dar cât? Două zile. A doua zi cât mai stăteam în gară, după aia i-a adus și pe ei. Da, cu toții am fost, eu, mama, sora și bunicii.

N-am știut unde, pînă-am ajuns în gara Bărăgan. Acolo ne-a dat jos, ne-a debarcat din vagoane, am stat acolo și pe-urmă, cu camioane, ne-a adus pînă aproape de Petroiu. Acolo era un par, cu numărul 299, am avut eu, și au spus că aicea vi-i locul. Am descărcat ce-am avut, vă dați seama ce s-a putut lua în 2-3 ore. Și am stat acolo, era un cîmp cu niște floarea soarelui și niște orz. Și atunci am pus dulapurile așa și am acoperit din ce-am desfăcut paturile, lateral, le-am pus peste dulapuri ca s-avem umbră. Și-am acoperit eu niște floarea soarelui ca s-avem umbră. Și acolo am stat pînă în luna august, sfîrșitul lui iulie. Atmcea au venit și au spus că sîntem obligați să facem casă. Dar a fost un inginer, care era șefu de șantier, venit acolo, l-am întrebat: „Dar cu ce să facem?” Zice: „Pămîntu-i materialul, cu pămînt”. Bine. Am primit fiecare cîte două scînduri de 3 m, patru șipci și niște fier-beton. Am făcut verigi și eu asta și o bucată de lemn, maiu. Am făcut un mai. Adică prima dată am făcut o gaură, o groapă în pămînt și am acoperit puțin pentru bordei: ca să nu stăm chiar așa. Și acolo am stat cîteva luni, pînă cînd am făcut casa, cu maiu. Am bătut-o, am ridicat-o. Ne-a dat cîte două căruțe de paie, am acoperit-o cu paie și așa mai departe.

Între timp, într-un an de zile, am vrut să mă căsătoresc cu fata, dar fata era la Dâlga. Era de aici din sat. (*Fata, mama băiatului, Schäfer Hans, se numea Christian Maria și a murit la 23 de ani -n.n.*) Și atunci ea a venit acolo, da nu aveam voie. Da, așa, fără să te prindă. Și băiatu s-o născut acolo în 23 decembrie '52, în Călărași. Adică a fost dusă în Călărași, ea. Și el a fost născut prin cezariană și ea în cîteva zile a murit. A avut eclampsie. Și atuncea, vă dați seama, ne-am dus cu căruța de la Petroiu pînă la Călărași. Și cînd am adus-o, am umblat să fac actele, ca s-o aduc de la Călărași, era în ianuarie, pe data de 12 ianuarie a murit. Și pînă cînd am putut-o aduce a fost 16 ianuarie. Am umblat pe acolo, era așa un frig, mi-au înghețat picioarele și mânușile și tot. Și pe urmă am găsit cu ce s-o transport, că acolo nu circula nimic. Am găsit de la sindicat o sanie cu doi cai mici. Și-am luat-o după-masa la ora 4, am pus-o în sanie, coșciugu... Pentru că pe șosea erau troiene de zăpadă, cîteodată, era așa un adăpost, treceam, urcam, coboram și caii ăștia mici nu puteau. Trebuia să trecem caii și pe urmă sania cu coșciugu. Și așa am ajuns și noi de la Călărași la Petroiu cît sînt, vreo 36 km sau așa ceva, am ajuns dimineața la 6. Adică de la 4 după-

masă pînă la 6 dimineața. Și atunci am înmormântat-o, nu am avut nici preot, nu am avut nimic.

Între timp, într-un an, cînd n-am avut capacitatea să facem casă atuncea părinții lu mama au stat în bordei tot timpul. Părinții lu tata, au stat într-o casă, la niște oameni tot din sat care au plecat, au fost angajați la IAS.

Dar între timp, adică din 16 ianuarie '53 pînă în 16 ianuarie '54, au murit încă trei. Au murit părinții lu tata și tata lu mama. Tata lui mama exact în 16, exact la un an a murit. Dar între timp a mai murit și o fată născută, a lu soră-meă.

După aia, cînd am avut voie să ne angajăm, am fost prima dată, s-a îndiguit între Borcea și Dunăre, îndiguit pe raza Petroiului. Pînă m-am angajat la SMA la Jăgălia. Am avut, de unde am plecat eu, de unde am avut casă făcută, pînă la SMA, - pînă la poartă, măsurat cu pași, am avut 8km și 200 m. Asta am parcurs iarnă și vară, tot timpul dus și întors, dimineața și seara, pe jos, nu cu altceva.

Atuncea, era criza de lemne. Am luat așa un coșuleț făcut din pănușe de porumb și, de la SMT ul de acolo, am pus cărbuni de ăia ouă, am pus 27 pînă la 30, atît au intrat acolo și am plecat în fiecare seară. Aveam noaptea foc pentru copil. Că eu în cei 4 ani jumătate, eu n-am dormit niciodată la cald. Eu în cameră, seara cînd m-am culcat, după ce am stat puțin în pat, cum suflam sus se făcea un fel de rouă și-mi cădea peste mine. Dar n-aveam încontro și așa am stat. Într-o noapte, am auzit ceva, nu e-n regulă aicea. Cînd m-am sculat, am găsit un din ăsta, „cățelu pămîntului" sau hîrciog, cum îi spune. L- am găsit, după dulap băgat, și nu am putut să dau la o parte. Am avut așa un fel de cîrlig, un fel de baston din fier-beton, cu care m-am dus în fiecare zi la lucru, și -am ținut acolo pînă-a murit, l-am strîns acolo. Dar pe urmă pe unde a ieșit n-am găsit. Dar după aia sub șlapii pe care i-am avut în fața patului, sub ăia a fost gaura, pe acolo a ieșit.

Am stat așa pînă cînd a venit ordinu și ne-am întors. Cînd ne-am întors aici, nu am găsit nimic, nici un cui nu mai era. Am stat afară. Nu ne-a dat voie înăuntru, fiindcă n-au vrut să iasă oamenii care au fost aicea îuăuntru. Am stat vreo 4-5 zile, am stat la niște neamuri, bagaju ce-am avut a stat aicea pe prispă, pînă cînd s-a reglementat și pe urmă am stat aicea.

După aia m-am reîntors la IAS-u unde am fost și înainte. Lucram chiar la Beregsău și fosta ingineră de acolo, o chema Sasin (?) Nina, ea n-a vrut să-mi dea drumu, pentru că spunea: „Fii atent că ceva se-ntîmplă, probabil că se ridică niște oameni și stai aicea, ca să nu te prindă acolo." Eu n-am putut, fiindcă era mama singură. Primul control l-am avut la Becicherec. M-a

oprit cu bicicleta și am spus că vin aicea. Și pe urmă am văzut și aicea, era deja la marginea satului militari, miliția. Pe urmă, noaptea ne-a ridicat.

Ce a fost mai groaznic a fost atuncea cînd a ridicat pe tata, cînd i-a ridicat pe oameni și i-a dus în Rusia. În '45, în ianuarie. Am fost cu ei duși pînă la Giarmata, că de aici i-a dus cu căruța. Și soacră-mea care stă aici în pat - e de 8 ani paralizată - și ea a fost și socru meu și soacra. Și socrii tot a murit acolo. Fiindcă atunci a ridicat pe nemți pentru reconstrucție acolo. Și acolo a rămas. După cum am auzit, au fost vreo 40.000 ridicați și 10.000 au rămas acolo.

Și de-atuncea am rămas la IAS, am 42 de ani vechime în muncă, din care ultimul, acum 4 ani cînd mai trăia Ceaușescu, am intrat și eu în pensie.

(Aveați pămînt?)

Noi, fiindcă am avut 66 de iugăre (7 iugăre sînt 4 ha) am fost duși. Acolo în Bărăgan n-a fost numai cine a avut pămînt, au fost și alții, pentru că asta cine știe cum a fost programat acolo, și tîmplar, și croitor și fierar care n-avea nimic și care erau oameni săraci. Dar asta, probabil că asta așa a fost pentru colectivizare în timpul ăla, fiindcă cînd am ajuns acolo nu erau încă colective, era numai asociație, așa o tovărășie. Și tot îi amenința că așa pățesc cum am pățit-o și noi (...)

(Unde au fost deportați cei de aici din comună?)

De aici din sat au fost în Dâlga, Ciulnița, la Cacomeanca, Urleasca, noi în Petroiu. De aici din sat au fost vreo 20-30 de familii, am fost. Că prima dată noi am fost expropriați în '47 și după aia ne-a luat restul în '48, că atunci cînd ne-a deportat nu mai aveam nimic. Din '47 m-am angajat la IAS. Primul pămînt care a fost luat a fost dat la colonizare. Oamenii ăștia, care au venit aici coloniști, au primit pămînt. Cinci hectare au primit. Și care au avut mai mult pămînt au trebuit să cedeze. Cînd a început cu gostatul, atunci am dat restul de pămînt, atunci ne-o desfigurat complet, cu cai, cu unelte, tot; cu secerători-legători, semănători, pluguri.

Am avut 8 cai, 4 vaci, cîte 100 de porci.

Caxi Hristu: Da ia spune, Schäfer, comuna Dudeștii Noi întreține toată Timișoara cu lapte. Aia într-adevăr, mai ales Săcălaz. Laptele se ducea la cooperativă și mai erau și doi particulari care aduceau.

(Și ce ați lucrat la IAS?)

Eu am fost mecanic - întreținere, șef de brigadă, la tractoare. În Bărăgan a lucrat ca mecanic-întreținere la IAS Jăgălia, care o fost întințat nou. Cînd am ajuns nu avea decît 25 de

tractoare și nu avea clădire, nu avea nimica. Noi primele reparații le-am făcut acolo afară, pe izlaz. Și de mâncare avea numai linguri de lemn cu care a fost înzestrată, că nu avea nici cantină. Am fost angajat, dar după aia ne-a dat afară ca să facem case, nu ne-a mai primit. Mama nu putea să meargă la lucru, că ea avea grijă de copil.

(Am văzut o biserică din 1754. Ce-mi puteți spune despre nemții de aicea?)

Atuuci am fost colonizati. Din Trier este familia noastră. Ei s-au colonizat treptat! Că noi avem și acum străzi care se spun Elsas Lothringen, Elsasgasse, e o stradă Schwarzwäldegasse, Pădurea Neagră. Aici a rămas în strada noastră (?) gasse, adică strada Broaștei Țestoase, fiindcă așa spun bătrînii, că aici era un canal care era cu broaște țestoase. Că aici era numai stuf. Numai mlaștină era. Pe urmă au murit mulți de febră tifoidă. *(Au fost și francezi aici?)* Nu, aici nu, numai la Tomnatic au fost, așa știu...Acolo au fost și nume franțuzești. *(La Petroiu de unde mai erau deportați?)* Din Jimbolia, din părțile Caras-Severinului, din Săcălaz, din Becicherec. Au fost veniți ulterior niște preoți, care cu domiciliu obligatoriu erau și diu închisoare veneau, erau acolo într-o casă. Erau preoți ortodocși, cam prin '54, '55.

Să vă spun și încă ceva. Apa, tot timpul cît am fost acolo, 4 ani și jumătate am cumpărat apa. Am avut acolo vreo 2 fîntîni care au fost la 70 m adîncime, dar ne duceam noaptea, fiindcă trebuia să scoți cu găleata de 3-4 ori ca să aduni o găleată. Asta țineam, lăsam peste noapte, ziua, ca să se așeze, să fie limpede. Da pentru restu, pentru spălat, am cumpărat. Veneau oamenii din satele vechi /.../ Și apa cu care ne-am spălat, am ținut-o ca să spălăm pe jos, pentru că era scumpă. Aveam la Borcea, dar era 1 km jumătate și trebuia să urcăm sus. Cîteodată aduceam cu cobilița, am făcut o cobiliță, știți ce-i asta? Era așa cu 2 găleți, am și acum aicea, care am confecționat.

(Cum v-ați înțeles cu oamenii de acolo?)

Acolo la SMA era oamenii curnsecade. Nu ne purta ură sau ceva. M-am mirat și eu că foarte cumsecade erau oamenii acolo în părțile alea. Prima dată nu au vrut să știe de noi, că le-a spus că sînt oameni răi și nu știu ce. În schimb s-a convins că nu a fost așa.

(Ce v-a fost cel mai greu?)

Cel mai greu a fost că, în plină viață, 22, 24, 25 de ani, am petrecut acolo. Asta a fost cel mai greu!

(Povestiți despre rudele din Germania.)

Da. Am fost și eu, am vizitat acolo, am și un frate acolo, dar eu am spus că fiecare,

fiecare avantaj are și dezavantaj și ca să plantezi un pom bătrîn undeva, ăla nu mai înflorește. Așa este. Și am făcut și altă comparație; am zis că... acolo este potrivit și mint dacă spun că nu e, nici nu poți să-ți închipui, că eu am spus la fiecare că cine are ocazia să *poate* să vadă, să meargă să vadă cum se mai poate trăi. Dar noi sîntem învățați. Am fost deportați și nu mai, nu mai vreau. Eu am spus așa: comparația asta am făcut. Că la ei, cum e la noi - grădină, beciu, podu, ăstia toți sînt la ei într-un colț: *în frigidier*. Și dacă ăla nu-l înlocuiești la opt zile sau la paispe zile, acolo nu crește nimic. Dar eu aicea mă duc în grădină, mai am și... Acuma cu pensia; dacă eram acolo, trebuia să stau în colivie... Și pentru ce? Aicea mai mă duc la... Și eu am preferat treaba asta. Am zis: cît am loc aicea și nu... Și cel puțin, aicea, dacă stau chiar la stradă cînd trece, nu, indiferent cine este, indiferent de naționalitate, dar mă salută, mă întrebă ce mai faci. Da. Că mai zice cîte unu: „Păi, dar nu ai plecat?” „Hai, zic și eu, dar ce, n-ai loc de mine?” Da, așa este! (*Au mai rămas?*) Trei familii. Înainte erau în jur de două mii trei sute de persoane, avea comuna. Cît are și acuma. Da. Am avut șase sute patru numere era. (*Cei mai mulți au plecat înainte, sau acum, după Revoluție?*) ăsta e un lanț început de... Să vă spun cum... Fiindcă, cum au fost deportați în Rusia, mulți bolnavi, care s-a-mbolnăvit acolo, li s-a dat drumul acasă mai devreme. Și fiindcă au fost și de-acolo, din Germania, deportați d-acolo, i-a pus împreună în vagon. Și-au rămas acolo, în Germania. Nu au mai avut ocazia să se-ntoarcă. Unii s-a-ntors, da. Dar mulți a rămas acolo. Și și-a creat familii. Și cum a fost, cum s-a ridicat Germania atuncea, ați văzut! Și atuncea ăstia a chemat familia, s-au dus acolo, fiindcă a fost mai bine ca aicea și a tras exact ca un lanț. A tras unul pe altul. (*Și perioada așa de emigrare mai importantă...*) Mai importantă a fost înainte de '89. Păi, în '88, da, atuncea a plecat mai mulți. În '89 nu a mai fost mulți.

Ăia care se duceau și plăteau. Plăteau o grămadă de bani, adică mărci, primeau de afară și dădeau aici...

Nu, exodul ăsta, pot să vă spun, a început în anii '70. Și, să știți, au fost mai mulți acolo, fiecare și-au tras familia sau neamurile! Și atuncea, treptat, s-a-nmulțit plecările.

Ș-așa; deocamdată, stăm liniștiți. Nu pot să spun că o duc mai rău, sau... Dar, am spus, cine poate vedea acolo cum se mai poate trăi... Dar popularitate și asta nu este acolo, fiindcă acolo nu prea ai să vorbești cu vecinii sau cu un altul. Că lumea, lumea se duce dimineața la servicii, cînd vine, să-nchide în apartament și... să uită la televizor sau e obosit, fiindcă el cele opt ore care lucrează trebuie să producă ceva, fiindcă nu se duce la odihnă acolo. Și dacă lucrează opt ore în continuu, cred că... Și la ei, la ei, cum să vă spun? Cum am observat eu, la ei în felul

următor: ei se duc la lucru. Cîltigă banii. Dar, după ce au în apartament tot ce au nevoie, nu mai au ce face cu banii. Și atuncea ei păstrează banii și să bucură numai cînd... ca să primească concediu, ca să plece. Se duc în Italia, de exemplu. Acum, fiică-mea a plecat, pe data de șapte, în Norvegia. Nepoții, adică fata lui soră-mea, nepoată, s-a dus întîi în Grecia. Chiar ieri am primit o vedere de acolo. Asta-i a lor, fiindcă-s în continuu stres și-atuncea odihna asta, cînd au concediu, asta face mult pentru ei. Fiindcă nu au altceva să facă cu banii, n-au!

(Știți cine a făcut listele aici?)

Nu, nu, că erau p-ormă bănuieli, că mai spuneau unii că eu m-am dus în locul altuia. Dar așa, nu se știe, nu știe nimeni! Asta, probabil, la Primărie sau de la securitate a pornit. Nu știu. Nu s-a aflat pîn-acuma. *(Și-ați vrea să știți?)* Păi, n-ar fi rău, dar degeaba știu. Mai bine nu știu, fiindcă-mi fac alți nervi. Mai bine nu știu! Timpu-a trecut, fiindcă acum s-a ameliorat, am trecut peste greu. Nu? Da, vă dați scama, asta-i de patruzeci de ani, peste patruzeci de ani. Acuma, ăștia, care au fost, probabil sunt oameni bătrîni. La optzeci de aui. Poate că mulți nu mai sînt. Și n-are, nu arce, nu știu, n-are sens ca să ne mai supărăm o dată. Să trecem peste asta. A trecut! S-a vindecat. Acuma, cel puțin... *(S-a vindecat?!)* De vindecat nu se poate vindeca complet. Dar fiindcă avem acum... Cel puțin primim ceva despăgubire și asta ne ajută mult la pensie. *(Pămînt ați primit sau nu?)* Am primit, da, am primit. Dar am primit și n-am primit. Fiindcă am primit numai hîrtia, că pămîntu a rămas la COMTIM. Fiindcă noi am fost expropriați, cînd am fost în Bărăgan. Am intrat în legea 36, mi se pare, și pămîntu nostru a intrat în patrimoniul Statului, adică la I.A.S. S-a făcut I.A.S.-uri, pe urmă COMTIM. La noi, fiindcă I.A.S.-u a fost atunci aicea în Dudești. Nu era Dudești, îi spunea Beșenova - Nouă. Și pămîntu ăsta a trecut la I.A.S. Între timp s-a format Comtimul și acuma pămîntul din Dudești a rămas acolo. *(Și primiți de acolo ceva? Bani?)* Da, am primit în valoare de trei sute de kilograme de grîu de la hectar. Țsta e ordinul de sus. Și dividende dacă rămîne. *(Și nu ați întreprins nimic să vă obțineți pămîntul?)* Da ce pot face eu acuma cu pămîntu? La vîrsta mea, dacă primesc zece hectare. N-am tractor, n-am nici un utilaj, nici n-am spațiu, că tot e șubred. Nici n-am unde pentru depozitare sau ceva. Așa că, într-un fel, îmi convine. Nu, dacă mă gîndesc că atîția ani n-am avut nimic de la pămînt și acuma, asta, cel puțin, ce primesc, adaug la pensie. Și pot trăi. Asta și cu Bărăganu, ce primesc... pot să spun că-s mulțumit. *(Da credeți că e important să se știe lucrurile astea? Sau credeți că nu mai are importanță?)* Eu zic că o să fie o rană deschisă p-ormă iarăși, din nou. Și nu-i bine, nu-i bine. Cred, eu, cel puțin. Ar fi fost bine... dacă știam imediat. Dar acuma! Ce pot face acuma

dacă știu că cutare sau cutare. Că nu mai există. De exemplu, dacă spun că fostul primar sau cine a fost atunci, ăla nu-l mai cunoaște, că nu mai există în sat. Și toată lumea de aicea, care a venit, sînt străini, care nici nu l-or cunoscut pe respectivul. Și așa, nu văd că pentru ce. Cum s-a nîmplat, cum a suferit oamenii, asta-i altceva. Asta nu-i rău să știe și generația de astăzi ce s-a nîmplat, că degeaba îi povestesc, povestește unul și alții nu știu. Păi, dacă spun că am fost în Bărăgan, el nu știe ce s-a petrecut. Sau cum am ajuns acolo sau ce am pățit acolo. Asta nu știe nimeni. Asta nu-i rău dacă se spune. Dar ca să spunem că ăsta te-a scos afară sau ăsta te-a scos, n-are nici un rost. Ca să se știe ce s-a petrecut în timpul ăsta, cum a fost, asta-i foarte bine... Dar cum și cine... păi, se știe! Regimu de-atunci, asta a fost. Care acuma sunt... Că ei a spus așa: că din cauză că noi am căzut în zona de frontieră, la 30 de km. Și tot, de sus pînă-n jos, pe lîngă granița de 30 km, au fost deportați. De exemplu, la Sîn-Andrei, e șase km de la noi, nu a mai fost nimeni... Noi am fost ultimii. Dar, vedeți, și aicea e... interesant. Noi am fost, adică am fost zona de frontieră, cînd ne-a deportat, dar, cînd s-a dat mic-trafic, atunci, nu mai! Numai Becicherecu, numai Becicherec! ... Noi aparținem la Becicherec, dar eram Dudești...

Bunicu, cînd a murit (s-a sinucis), a lăsat un bilet. A spus: Mai am de primit atîția bani de la Gostat, mai am de primit atîția bani. Am vîndut dermorelu la unu... cutare. Trebuie să primesc atîția bani. A făcut o listă. (*Ce-i „dermorelu”?*) De stropit via. Și, și atunci... Și, vă dați scama, ce conștient a fost cînd a făcut treaba asta. Și s-a dus cu o sfoară, că avea în perete băgat două fiere și pînă ea avea o scîndură. Ca un fel de stelaj. Știți! Și, acolo, cu o sfoară. (*Cîți ani avea el?*) Șaptezeci și șapte. (*Și bunica?*) Bunica, șaptezeci și cinci. (*Credeți că era demoralizat de... ?*) Da, precis, precis. Fiindcă, la vîrsta asta, el a văzut că... nu putea să-l ajute nimeni. Nimeni n-avea... Eu, cu un salariu mic. Și copil și mamă. Și n-o avut el pretenție de la mine. Fiindcă mai erau încă doi, a lui mama, care stăteau acolo, care nu mai puteau să meargă la servicii. Stăteau acolo, în bordei. Acolo trăiau cînd o murit bunicu. Și bunica, pînă cînd o venit acasă. Și, probabil, el de asta, fiindcă au trăit împreună foarte bine. Au avut o viață foarte bună și nu a vrut să rămîie singur. Și și-a luat viața. Dar, *conștient!* Fiindcă dacă nu era conștient de treaba asta... A scris că... a scris că bunica a murit la ora douășpe jumate. S-a văzut că a aprins o lumînare. I-a găsit morți pe amîndoi. Și i-am înmormîntat în satul vechi. De la Petroiu. Noi am fost și părinte, noi am fost și gropar.

Tot eu am făcut groapa. Cînd am făcut groapa, am ajuns la... era picioarele cu niște

pantofi la omu care... Fiindcă așa înghesuți erau acolo... N-aveam loc.

Cimitiru nu mai există, a fost arat. Ca și la Petroiu, la Satu-Nou. Când am fost eu în anii '70, m-am dus cu copiii la mare. Și am luat p-ormă trenu și am venit acolo ca să-i arăt și lui băiatu și la fată unde am fost. S ne-am dus pîn' la Călărași. Atuncea deja circula autobuzu. Și-am vrut să-i arăt unde-i maternitatea, unde s-a născut. Dar nu mai era...

Nici Satu-Nou nu mai era... Și-n loc de maternitate, din clădirea veche, era un bloc acolo.

Satul vechi era la șoseauă, jos era, și noi eram sus pe movilă. Nimic, nimic, nici urmă nu s-a văzut când am fost acolo...